

Despre blîndul balans al sistemelor de referință

Spectacolul cel mai amuzant din stagiunea sau stagiunile trecute este blîndul balans al sistemelor de referință. Orb să fii, afon să fii, nu se poate să nu-l urmărești — și încă cu plăcere. Asta da, spectacol : variat și inepuizabil...

La un moment dat sistemul de referință era ciți spectatori ai. Ai mulți, e bine : faci politică culturală serioasă.

Pe urmă : nu, că ar trebui să fie mai multă orientare, adică tematica să fie ceva mai clară, mai precis exprimată. Însă nu didactică, bineînțeles. O dai pe didacticism, ai mîlcit-o.

Pe urmă a devenit situația că nu s-a mai prea știut cînd începe lucrul să devină didactic. Dacă e prea explicit, dacă binele se pune prea lesne în valoare și triumfă asupra răului, iar ai mîlcit-o.

A venit apoi ceasul să fii malefic, crunt, să dai cu barda, pe baza sistemului de referință adiacent „vezi că și Europa e crudă, ce, noi nu putem ?”

Așa s-a instalat apoi criteriul sincronismului. Ce face Europa facem noi, și mai bine. S-au trudit ei trei sute de ani, noi facem în trei luni. Francezul nostru e mai feydeau-ist, englezul nostru mai furiosist, neamțul nostru mai catolic decît papa sau mai protestant decît Luther. Vreți cruzime ? Na-vă ! Vreți living ? Să vă învățăm noi. Vreți Grotowski ? Producem la Turda, sau în altă parte. Bine că sîntem sinceroni și dăm povețe surorilor noastre de gînte latină încă ! Cine nu e sinceron, a mîlcit-o.

După aia a venit sistemul de referință, elaborat cam de aceeași critici, că ar fi bine să fim „noi-înșine”. După aceea dramaturgul a uitat de Arrabal și s-a dus repede să cunoască șantierul țării, iar tinerii absurdiști expresioniști de ieri s-au trezit că sistemul lor de referință e teatrul politic. Atunci am luat și noi o piesă străină de acum zece ani, anticlericală și antihitleristă. Și iată, am făcut și teatrul politic.

A fost, între timp, și o chestiune de „profil”. Fiecare teatru cu profilul său. Apoi s-a părăsit chestiunea profilului, pentru ca fiecare teatru, ca o brigadă complexă, să joace și pentru funcționari, și pentru snobi, și pentru copii, și pentru ostași în termen sau reangajați. Dar să nu-și piardă unitatea (teatrul, nu ostașii).

Atunci s-au luat rămășițele cuvîntului „profil” și s-a alcătuit cuvîntul „personalitate”. Fiecare teatru să aibă personalitate. Dar cum ?

Aici sistemele de referință, în blîndul lor balans, n-au mai corespuns pe de-a-ntregul. Cine are personalitate ? Bineînțeles, cine inovează. Și cine inovează ? Bineînțeles, cine face „altfel”. Și cine apreciază cine face altfel ?

Eh, dacă e vorba de plecat din țară, e mai ușor : apreciază străinătatea. Dacă, din zece cronici belgrădene, două sînt bune, ele rămîn sistem de referință. Celelalte opt nu rămîn nimic, s-alege praful de ele.

Dar dacă nu pleacă din țară? Atunci avem constelații de sisteme de referință. Cutare, Cutăriță și Cutărescu au un sistem comun de referință — pe nuanțe, firește — și când face unul un *volte-face*, fac și ăilalți, e-așa e tactic. Dar dacă Cutare și Cutăriță au un sistem, Cutăroiu și Cutărache au unul direct opus, și nu ajung la celălalt decât după ce au plecat oponenții de acolo.

Unii au sisteme de referință mai simple: le place tot ce a făcut regizorul Acela, sau autorul Acelică. Tot. Absolut tot! Și tot ce va face. Chiar dacă a dat bica de cinci ori din șapte. Pe ce sistem de referință? Că e o personalitate. Și devine tot mai personalitate pe măsură ce i se publică numele în gazetă. Se apropie tot mai mult de Dobrin.

Alții însă au sisteme mai complicate, combinând trecutul, prezentul și viitorul. revenind la păreri părăsite, denunțând snobismul, imediat ce l-au părăsit, cosmopolitismul imediat ce s-au autohtonizat, estetismul de îndată ce a bătut ceasul eticului în turla de aramă.

Frumos, grațios spectacol acest balans elastic! E ca o feerie — îți ia ochii. Și uneori mintea.

Statornic sistem de referință sînt și dușmăniile. Cutare autor scrie de capul lui, vorbește de capul lui: dați-i la cap! Împingeți-l undeva mai spre margine, să nu strice jocul, blîndul balans al sistemelor de referință.

Ceea ce au adorabil sistemele de referință ale altor oameni de teatru e că sînt extingibile și retrecisabile *à merci*. Sînt făcute așa ca să încapă toți prietenii și căuzașii în ele. Cînd nu sînt făcute pe măsură, atunci cu atît mai rău: schimbăm sistemul de referință, și gata. Nu mult — cît să ne încapă și pe noi, să fim și noi „de excepție”, „eveniment”. Facem un sistem în care ne autocităm — nu spunea cineva că modestia nu se mai poartă?

Și mai au ceva fermecător: sînt perpetuu mobile. Cînd credeai că stăm pe cine-adeuce-mai-mulți-bani, hop! sărim pe cine-e-mai-văzut-in-străinătate, și apoi hop! pe cine-inovează-mai-tare și hop! pe personalitate și apoi iar hopla-hop! pe planul de încasări, pe economii, pe tradiție, pe sprijinirea dramaturgiei originale etc. Unul zice, pe un plan de referință: e prea mult un an pentru pregătirea unui spectacol, dar altul care a spus asta mai demult zice acum, de pe alt plan de referință: scuzați, nu vă stupefiați, e puțin!

Și uite așa, hopla-hopla, tot balansînd, trece o stagiune și vine alta, și ce a lăudat popa înjură dascălul, și ce s-a scris neted în unele directive se ocolește subțirel în unele fapte, și toată lumea e optimistă și toți dramaturgii contractați trag din răsputeri, dornici să prindă balansul animatorilor și criticilor de teatru în poziția bună, și așa hopla-hop! ca într-un minunat carusel, se desfășoară, întreținut de oameni pe care fi cunosc și-i citesc și-i văd și-i aud de fo 15 ani cel puțin, blîndul, mirificul balans al sistemelor de referință...

P. S. N-am mai trecut, fiind fastidios și van, sistemul de referință regizoral „cine mă critică cu argumente n-are morală” sau „cine îmi dezaprobă cu argumente inovația e un idiot bătrîn și balcanic”. Nici sistemul de referință dramaturgie „cine nu pișcă prin aluzii și metafore administrația n-are idei”. Dar, n-am aspirat la un cod exhaustiv al sistemelor de referință. Mi-ar trebui, ca lui Peneș Curcanul, șapte vieți în pieptul de aramă...

